

Een blik op hoogbegaafdheid vanuit de Transactionele Analyse

Noks Nauta en Maarten Kouwenhoven

Inleiding

Hoogbegaafden zijn per definitie ‘buitenbeentjes’ en voelen zich in vele situaties ook buitenbeentjes. Daarom is het wellicht nodig om extra veel sociale vaardigheden te bezitten. Bewustwording van wat er aan de hand is, is een eerste stap om een situatie effectief te hanteren. We kunnen vanuit diverse theoretische modellen naar hoogbegaafdheid kijken. In dit artikel gebruiken we daarvoor de Transactionele Analyse. We gaan slechts kort in op de theoretische achtergrond. Diegenen die meer willen weten verwijzen we naar literatuur en Internet.

Theorie van Transactionele Analyse (TA)

Wat is TA?

Transactionele Analyse (TA) is een persoonlijkheidstheorie, oorspronkelijk ontwikkeld in de jaren vijftig van de 20^e eeuw door Eric Berne. De TA wordt toegepast in behandeling, advisering en training. TA geeft naast inzicht in de persoonlijkheid ook inzicht in interacties met anderen.

TA kan een hulpmiddel zijn om constructief te leven. Besluiten en conclusies vanuit de kinderjaren kunnen namelijk leiden tot verkeerde manieren van leven. Problemen en klachten kunnen hier een gevolg van zijn. Door middel van inzicht in dit proces kan men zichzelf een andere leefwijze aanleren.

Egoposities

De theorie gaat uit van drie zogenaamde egoposities: de Ouder-positie (O), de Volwassene-positie (V) en de Kind-positie (K).

Wanneer we praten of handelen, laten onze uitingen zien vanuit welke egopositie we dat doen. Een paar voorbeelden vanuit het werk:

“Wat is dit een slechte organisatie.” (O)

“Hoe laat hebben we vandaag overleg?” (V)

“Ik heb helemaal geen zin om mijn werk te doen.” (K)

Een paar voorbeelden van woorden en kenmerken in toon en houding per positie en de situatie waarin deze posities zich voordoen:

Ouder:

Woorden: je moet; maak je geen zorgen; probeer het nou maar, etc.

Toon: hard, scherp, liefhebbend, aanmoedigend etc.

Houding: helpend, beschuldigend, ontvankelijk.

Situaties: kritisch, moraliserend, opvoedend, gesprek over werk.

Volwassene:

Woorden: hoe; wie; wat; waar; ik vind, etc.

Toon: helder, duidelijk en zonder emotie.

Houding: hoofd recht, oogcontact.

Situaties: iets opmerken of een probleem oplossen.

Kind:

Woorden: ik kan niet; ik wil niet; help; ik heb zin in, etc.

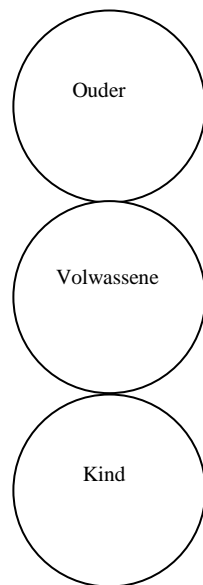
Toon: drammerig, luid, snel, jengelend, huilerig, lachend.

Houding: spontaan, rusteloos, hulpeloos, uitdagend.

Situatie: spelend, krijgt straf, patiënt.

De structuur van de egoposities

In de TA wordt de persoonlijkheid schematisch weergegeven in de drie bolletjes van de egoposities die op elkaar staan.

De opbouw van de persoonlijkheid vindt plaats vanaf de vroege jeugd. Per persoon kan het zijn dat een of meer van de bolletjes sterker ontwikkeld is (groter is) dan de ander. Men kan een grotere Ouder, een grotere Volwassene of een groter Kind hebben.

De Ouder wordt verdeeld in twee posities: een Kritische Ouder (KO) en een Zorgende Ouder (ZO).

Het Kind wordt verdeeld in het Vrije Kind (VK) en het Aangepaste Kind (AK).

De transacties

Wanneer je vanuit je eigen structuur (opbouw van egoposities) met iemand anders contact hebt, kun je bekijken hoe jullie egoposities op elkaar reageren. Wanneer je zelf als K reageert, dwing je de ander bijvoorbeeld snel in de O-rol en omgekeerd. Wanneer je als volwassene handelt, heeft de ander sneller de neiging ook als volwassene te reageren.

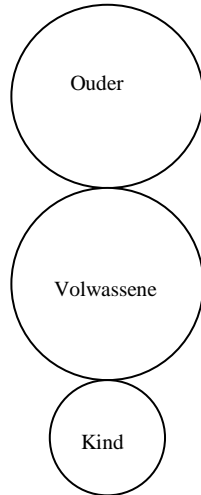
In relaties zie je soms dat men bepaalde egoposities niet gebruikt, er kan dan sprake zijn van een symbiose.

In de literatuur over TA vind je uitgebreide beschrijvingen over de verschillende transacties en soorten relaties en ook hoe je kunt proberen de transactie te veranderen.

De hoogbegaafde in termen van Transactionele Analyse

Hoogbegaafden hebben door hun sterk ontwikkelde analytische vermogen en logisch denkvermogen al jong een sterke Volwassene. Vaak zien we dat ook de morele waarden al jong sterk ontwikkeld zijn, dus de Volwassene is ook groot. Het Kind is vaak minder sterk ontwikkeld dan de Volwassene en het Kind.

In figuur ziet dat er als volgt uit:

Van theorie naar praktijk

Voor hoogbegaafde kinderen is het voor de ontwikkeling belangrijk, wanneer het Kind zich ontwikkelt in harmonie met de Volwassene en de Ouder. Het betekent echter niet dat we de Volwassene of de Ouder moeten onderdrukken. Maar wel dat de emotionele behoeften van het kind voldoende aan bod komen. Stimuleer bijvoorbeeld het 'willen' van het kind. Kijk waar het behoefte aan heeft. Help ook het kind bij het maken van keuzen door het kind de eigen behoeften te laten ontdekken.

Wij horen nogal eens van hoogbegaafden dat zij moeite hebben met kiezen. Een van de redenen daarvoor kan zijn, dat zij hun Kind niet voldoende laten meepraten in deze situaties. Bij keuzes spelen alle egoposities weliswaar een rol, maar het Kind zal toch vaak de doorslag geven. (Goede verkopers en goede reclamemensen maken hier handig gebruik van!)

Volwassen hoogbegaafden kunnen voor zichzelf nagaan in hoeverre hun drie egoposities in harmonie zijn. Wanneer iemand veel conflicten op het werk heeft, kan het zijn, dat in dat conflict zichtbaar wordt dat men als Volwassene niet voldoende wordt erkend en terugvalt in de Kindpositie (zij stellen zich bijvoorbeeld op als slachtoffer). Anderen gaan juist in de Ouderpositie: zij hebben duidelijke oordelen over wat niet goed gaat op het werk en dragen dat uit, zodat zij daarmee de leidinggevende in de Kindpositie drukken.

Je kunt op basis van de analyse van je eigen persoonlijkheidsstructuur er ook voor kiezen bepaald werk of een bepaalde studie juist wel of juist niet te gaan doen. Is de O sterk ontwikkeld dan kun je bijvoorbeeld gaan werken als leraar of je gaan verdiepen in ethiek. Is je K sterk ontwikkeld, dan kies je bijvoorbeeld een loopbaan in de kunst.

Reacties?

Voor zover wij weten is nog niet eerder op deze manier naar hoogbegaafden gekeken. Daarom zouden wij graag reacties van jullie ontvangen. Is het herkenbaar? Kunnen jullie er iets mee in de praktijk? Laat het ons weten! Hartelijk dank!

Literatuur:

Eric Berne. Mens erger je niet. De psychologie van de intermenselijke verhoudingen. Eng. titel: 'Games people play'. Herdruk 2003. Prometheus. ISBN: 904614013X. € 8,=

Bij Amazon zijn ook enkele oudere boeken van Eric Berne nog te bestellen.

Website:

Nederlandse Vereniging Voor Transactionele Analyse: <http://www.nvta.nl/totaal.htm>

Noks Nauta is bedrijfsarts en psycholoog en lid van de commissie Onderzoek en Ontwikkeling van Mensa Nederland. E-mail: Noks_nauta@hotmail.com

Maarten Kouwenhoven is psycholoog en psychotherapeut en erelid van de Nederlandse Vereniging voor TA. Hij geeft onder andere therapieën, cursussen en trainingen met behulp van en over Transactionele Analyse. E-mail: maartenkouwenhoven@planet.nl website: <http://www.kouwenhovenopleidingen.nl>